

Finlandiya ve yeni-faşist hareketler

Muzaffer Ege Alper

Giriş

Kuzey Avrupa’da bir şark pazarındasınızdır, etrafınızda kebabçılar, ortada tavi la oynayan insanlar, arka planda çalan bir Arap ezgisi vardır. İnsanlar koyu tenli, kısa, çelimsizdirler ve farklı giyinirler. Tam ortalarında ise bir grup yerel genç, uzun boylu, kar beyazı tenli, yeşil renkli mohavk saçları ve yırtık kot pantolonları, mensubu oldukları aşırı sağcı grubun ismi üstlerinde, ellerinde de bayrakları, geri kalan herkese inat edercesine dururlar. Bir grup çocuk Nazicilik oynuyor der gülersiniz. Toplu ulaşım araçlarında size dik bakanları fark edersiniz, karşılık verdiğinizde “burada ne işin var?” sorusu gelir. Kuzey ülkelerinin meşhur kahve aralarına katılmak isterseniz, son derece kibar, eğitilmiş ve liberal iş arkadaşlarınızın “Lenin hazır buradayken işini bitirmeliydik”, “Batının ve Amerika’nın çıkarlarını koruyabilmek için NATO’ya girmeliyiz” (Finlandiya Avrupa birliği üyesidir ancak NATO’nun dışındadır) demelerine şahit olabilirsiniz. Başka bir zaman, kiralık ev ararken baktığımız bir evin sahibi sizi “teröristlere ev vermiyoruz” diye kovar.

Bu tip tekil olaylar bir sonuca varmak için tabii ki yetersizdir. Bunların, 2008 krizine veya toplu sığınmacıların yarattığı “şok”a karşı verilen geçici bir tepki olduğu söylenebilir. Hem Finlandiya polislerinin verilerine göre en keskin aşırı sağ örgütlenmelerden birisi olan “Odin”in askerleri’ topu topu 60 kişiden oluşmakta. Bu kadar marjinal bir hareket için tehlike çanlarını çalmaya değer mi? Diğer yandan, yeni faşist hareketin tarihi masum laf atmalardan, barışçıl “Müslümanlar dışarı” eylemleri düzenlemekten biraz daha fazlasını içeriyor. Norveç’te 77 sosyal demokrat genç ve

çocuğun katledilmesiyle sonuçlanan eylem daha hafızalarda taze, fail Breivik eylemden kısa süre önce Müslümanların ve onları savunan yerli unsurların zorla ülke (ve batı) dışına çıkartılmasını savunduğu “Avrupa’nın bağımsızlığı deklarasyonu” isimli manifestosunu internet üzerinden yayımlamıştı. 2016 yılında Helsinki’nin merkezinde düzenlenen bir aşırı sağ gösteride ise, “Naziler dışarı” diye bağırarak bir genç, Kuzey Direniş Hareketi adlı aşırı sağcı grubun üyeleri tarafından “disipline edildi” ve ertesi gün hayatını kaybetti. Tüm bunlar, ikinci ve daha karanlık bir olasılığın varlığına işaret ediyor. Acaba geçen yüzyılın başında düşen monarşilerin eşliğinde kızıl bayrakları dalgalandıran değişim rüzgarları, bugün çökmekte olan Avrupa birliğinin ardından faşizmin bayraklarını mı dalgalandırıyor? Bu soruya kesin bir cevap vermek için çok erken; ancak belli ki bu gelişmeleri daha yakından takip edebilmek elzem. Bu yazıda bunu, Finlandiya örneği üzerinden yapmaya çalışacağız.

Neredeyiz?

2019’da Finlandiya 102. yaşını kutluyor. İşçi sınıfının büyük atılımlar ve buna oranlı büyük bozgunlar yaşadığı ülke tarihinde, siyasal yaşam da buna uygun olarak derin çalkantılar yaşamıştır. Aşırı sağın güçlendiği, sosyal demokrasinin ise giderek yozlaştığı bugünlere Finlandiya nasıl geldi?

Yapılan giriş okuyucuya abartılı gelmiş olabilir. Sonuçta Finlandiya uluslararası prestijini halen korumaktadır, Amerikan “demokratik sosyalistleri” gözlerini büyük oranda kuzey ülkelerine dikmişlerdir ve geleceği burada görmektedirler. Benzer şekilde Amerikan gericileri de, aynı hevesle olmasa dahi, bu ülkelere bakıp “ırksal saflığın olumlu toplumsal sonuçlarını” görmektedir. Finlandiya yöneticileri de bu durumun farkındadır, ağızlarından “Finlandiya’nın yükselen marka değeri” gibi işletmeciler sözleri düşmemektedir. Sonuçta bu ülke değil mi, her seferinde “dünyanın en mutlu halkı” seçilen, en iyi eğitim şartları ve çıktıkları olan, LGBTQ+ hakları açısından en gelişmiş yerler arasında gösterilen, basın özgürlüğünün en fazla, yolsuzluğun en az olduğu? Aslında Finlandiya, eski muhafazakar başkanı Sauli Niinistö’ye benziyor, uzaktan bakıldığında kitap fuarında herkesin arasında alçak gönüllü biçimde merdivenlerin üzerinde oturduğu fotoğraf gözüktüyor ama biraz yakından bakınca giderek esnekleştirilen çalışma koşulları ve özelleştirilen yüzyıllık kamu kurumlarını görüyorsunuz. Anketlere bakmayı bırakıp Finlandiyalılarla konuştuğunuzda “en mutlu halkız çünkü intihar oranımız yüksek, mutsuzlar eleniyor” ya da “en mutlu halk biz isek, bu sadece dünyanın geri kalanının ne kadar beter olduğunu gösterir” cevabı alırsınız.

Finlandiya bağımsızlığına 1917 yılında, Lenin, Stalin ve Trotskiy’in ortak imzasını taşıyan bir kararname ile kavuştu. Çok yoğun bir sınıfsal çatışma ortamı içinde dahi, toplumsal mutabakat ulusal bağımsızlık yönündeydi. Daha sonraları Finlandi-

ya sosyal demokrasininin temellerini oluşturacak cinsiyet eşitliği, oy verme hakkı, çocukların çalışma yasağı gibi ilerici kavramlar bağımsızlıktan çok daha önce Finlandiya sosyal demokrat partinin (SDP) manifestosunda yerini almıştı. Gerçekten de, başta ütöpik gözüken bu ilkeler daha sonraları adım adım yürürlüğe kondu. Tabii bunların hiçbirisi kolay olmadı. Bağımsızlığın hemen ardından sosyalist devrim ilan eden SDP, halkın içinde yoğun destek bulsa ve en sanayileşmiş şehirleri elinde tutsa da, Almanların desteklediği Fin beyazları tarafından yenilgiye uğratıldı. İç savaş sırasında ülkenin yüzde biri hayatını kaybetti, daha fazlası da ülke dışına kaçtı. Bu kaçanların daha sonra Amerikan ilerici siyasetinde rol almaları ve tam da bu nedenle muhafazakar Amerikalılar tarafından nefretle karşılanmaları da tarihte ilginç bir nottur. Yine bir başka ilginç not ise, yeni bağımsızlığını kazanan Finlandiya'nın kısa bir süreliğine de facto Alman sömürgesi olması ve bunun uzun süreye yayılmasını engelleyen tek şeyin Almanların ilk dünya savaşını kaybetmeleri olmasıdır. Bununla birlikte, savaş sonrası Alman-Fin işbirliği giderek yoğunlaşmış ve otuzlu yıllarda çok geniş tabanlı faşist örgütlenmeler oluşmuştur. Bunların en bilinenlerinden Lapua kadın hareketi toplumsal etkinliğini ikinci dünya savaşı sonuna kadar korumuştur.

Bildiğimiz haliyle Finlandiya'nın oluşumu ise İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle başlar. Almanlarla birlikte Sovyetler Birliğine karşı savaşan Finlandiya, yenilgisi sonrası Paris Antlaşmasıyla birlikte içindeki faşist yapılanmaları yasaklar ve Sovyetler Birliğiyle iyi ilişkiler geliştirir. Gerçekten de, yıkılana kadar Sovyetler Birliği Finlandiya'nın en yakın ticaret ortağı olacaktır. İç savaş yenilgisi üzerine Kautsky tarzında “evrimci” bir hatta yeniden kurulan SDP ise bu yönelimin önemli yürütücülerinden olacaktır. Yine bu dönemde, komünistler de Fin Halkının Demokratik Birliği isimli şemsiye örgüt aracılığıyla yasal siyaset yapma olanağına kavuşmuştur. SDP'nin ilerici uygulamaları sadece manifestolarına sadık oluşları veya ideolojik konumlarından değil, aynı zamanda ülke içindeki devrimci hareketlerin gelişmesinden ve yeni bir iç savaştan korktukları için de olmuştur. Sovyetlerin yıkılışına kadar Finlandiya politikasının temel hatlarından birisi, bir yandan refah devleti uygulamaları diğer yandan da komünist partisini sistem içine çekmek yoluyla, hem Sovyetler Birliği ile dostane ilişkileri korumak hem de ülke içinde ortaya çıkabilecek radikal akımların önünü almak olmuştur. Finler buna “komünistleri kucaklayarak boğmak” stratejisi ismini verir.

Savaş sonrası Finlandiya politikasının en önemli ismi ise ne SDP'den ne de güçlenen komünist hareketten gelir; “merkezci”, “sosyal muhafazakar” Urho Kekkonen kırsal nüfusun etkisiyle uzun süre, neredeyse otuz yıl ülkenin başında olmuştur. Gençliğinde, iç savaş sonrası kızıkların katli sürecinde bizzat yer alan Kekkonen, tarihin cilvesi ve büyük ticaret hacminin cazibesıyla, Sovyetlerle yakın ilişkiler kurar. Sovyetler liderliğinin, “açıkça burjuva” olan hükümetleri “sınıf hainlerine” tercih

eden yaklaşımları da bunda etkili olmuştur. Finlerin Kekkoslavya iktidarı dedikleri bu dönem, refah devletinin büyüdüğü ve sosyal barışın, Kekkonen'in otoriter uygulamalarının da etkisiyle, büyük oranda korunduğu bir süre olmuştur. Sovyetlerin çöküşüyle birlikte en büyük ticaret ortağını kaybeden Finlandiya, neredeyse on yıl süren bir krizin içine girer. Bu süre içinde Avrupa Birliğine yakınlaşma politikası ve neoliberal reformlar uygulanmaya başlanır. Yine aynı süreçte SDP "evrimci sosyalist" ceketini tamamen çıkarıp partiyi üçüncü yolcu çizgide yeniden oluşturur.

İşte Finlandiya bu sürecin sonucunda 1980-90 arasında altın çağını yaşamış ve sonrasında yozlaşma sürecine girmiştir. Avrupa siyasetine benzer şekilde "dış borç dengesi", "mali dengeler" argümanları sosyal uygulamaların geri çekilmesi için bahane oluşturmuştur. Ülke dışından bakanlar, Finlandiya'nın muazzam eğitim başarılarını görürken, giderek özelleştirilen eğitimi ve bu süreci durdurmak için neredeyse her sene bir büyük grev örgütleyen eğitim ve üniversite emekçilerini gözden geçiriyor. Merkez partinin zengin işadamı lideri ve başbakan Juha Sipilä'nın, ailesinin sahip olduğu şirketlerle kamu sözleşmeleri yapması, meşhur vergi kaçırma adalarında hesaplarının olması tanıdık gelmiyor mu? Yine bu merkez partisi sayesinde, daha önceden marjinal kabul edilen aşırı sağcı "Gerçek Finler Partisi" de hükümet ortağı olmak yoluyla ana akım hale gelmiştir. Gerçek Finler Partisi'nden savunma bakanı olan Jussi Niinistö bugün açıkça Finlandiya'nın faşizmle dans ettiği geçmişi övebilmektedir. Yine bu hükümet defalarca sosyal sağlık hizmetlerini "reform" etmeye çalışmakta ve (şimdilik) başarısız olmaktadır. En son deneme sonrası hükümet, seçimlerden bir ay önce, istifa etmek zorunda kalmıştır. Finlandiya halkı refah devleti kazanımlarını tamamen kaybetmeye direnmektedir.

Kısa Finlandiya tarihini böylece bugüne bağladık. Ana akım anlatıya göre, önce en büyük ticaret ortağının, daha sonra da en önemli şirketi olan Nokia'nın çöküşü üzerine, yoğun göçmen işçi ve sığınmacı baskısı altında Finlandiya halkı sağ refleks göstermiş, bu refleks ise devlet tarafından "kucaklanarak boğulmaya" çalışılmıştır. Birçokları, ilk başlarda bunun başarılı olduğunu da düşündü; sonuçta gerçekten de aşırı sağcı "Gerçek Finler Partisi" bölünmüş, partinin kurucusu da dahil mecliste olan kadrolarının büyük kısmı Mavi Reform adlı yeni bir parti kurmuş ve eski partilerindeki Nazi selamı çakan ırkçıları ("etnik milliyetçiler") sertçe eleştirmiş ve "onlarla aynı değerleri paylaşmadıklarını" ifade etmişlerdir. İşte hikaye burada farklılaşmaya başlıyor; çünkü 2019 Nisan'ında yapılan son genel seçimde Mavi Reform partisi %1 oya kalırken, söylemini giderek sertleştiren Gerçek Finler, en yüksek oyu alan Sosyal Demokrat Parti'nin sadece %0.2 gerisinde kalarak %17.5'lik oya ulaşmıştır. Bunu anlamaya çalışmadan önce, Gerçek Finler Partisinin tarihine biraz daha yakından bakacağız.

Gerçek Finler Partisi (PS) tarihi iki aşamadan oluşuyor: iktidara gelmeden önce ve sonra. Timo Soini tarafından yaklaşık 20 yıl önce kurulan ve liderliği sırasında

bindelik oy oranlarından %20 desteğe çıkan parti, esas olarak Finlandiya'nın kırsal kesimlerinin desteğini alıyor. Muhafazakarlar ve keskin milliyetçilerin bir ortaklık projesi olan parti, Avrupa genelinde yükselen ırkçı siyasetle benzerlikler taşısa da son zamanlara kadar kendini onlardan farklı tanımlıyordu. Parti 2008 krizine kadar marjinal bir hareket olarak kaldı. Kriz anına kadar ülkeye hakim olan Avrupa merkezli liberal düşünce, kriz sonrasında aşınmaya başladı. İşte Timo Soini'ye PS'i siyasetin merkezine taşıma fırsatı veren de o sırada uyguladığı Portekiz ve Yunanistan karşıtı söylemler oldu. Tarihsel açıdan Almanya'ya kültürel olarak yakın olan Finlandiya'da bu ülke insanların tembel oldukları ve geri kalan Avrupa ülkelerini sömürdükleri propagandası kolay kabul gördü. 2007 seçimlerinde hala yaygın olan Avrupa hevesi, 2011 seçimlerinde savunulması zor duruma gelmişti. Tam da bu sırada PS %20'lik oylara sızramayı başardı. Soini "sıradan, et yiyen" bir insan olduğu propagandası ile şehrili (ve artan oranda vejeteryan) elitlere tepki duyan kırsal kesimin sempatisini kazanmanın yanında, işçilerin de temsilciliğine soyundu. Komünist geleneğin tamamen yok olduğu, eski komünist partilerin kimlik siyasetçi yeni sol ve çevreci partilere evrildiği Finlandiya'da, "sosyalizmsiz işçi sınıfı partisi" anlayışı kabul görebildi. Soini interneti etkin kullanarak, sivri dilli blog yazıları aracılığıyla kentli gençlikle de bağlantı kurmayı başardı. Irkçılık, ayrımcılık, şiddet veya nefret içeren ifadelerin sınırlanmasını hedefleyen yasa ve tutumları eski sosyalist ülkelerdeki 'politik doğruculuk' ile ilişkilendiren gençlik, Soini'nin lafını esirgemeyen tavrından etkilenmişti. Ülkede geleneksel sola dair eser olmasa bile, bu durum aşırı sağcıların solu öcü gibi gösterme çabalarına engel olmadı. Tersine, işçi sınıfından ziyade ağaçlarla, sınırların kaldırılmasıyla ve marjinal kimliklerin savunulmasıyla meşgul "sol" partiler PS için kolay hedef oldular. PS tarafından dolaşıma sokulan kızıl-yeşil işbirliği tehlikesi fikri, giderek diğer sağ partiler tarafından da kullanılabilir hale geldi. Bu süreç sonucunda PS, 2015 seçimlerinde de yüksek oy oranını korumayı başardı ve koalisyon yoluyla iktidara geldi.

2015 yılında kurulan Merkez Partisi, Ulusal Koalisyon ve PS hükümeti, PS tarihi içinde bir dönüm noktası oldu. Tüm Avrupa'da yürürlükte olan kemer sıkma politikası Finlandiya'da da uygulanmaya başladı ve daha önceden Yunanistan'ın verdiği tepkiyi küçümseyen Fin sağcısı, kendi karşılaştığı bu uygulamayı kabul lenemedi. Kemer sıkma politikası sonucu yaşam standartlarındaki gözle görülür düşüş, göçmen karşıtlığını iyice azıttı: "Kendimiz zor iş buluyorken yabancıları neden besleyelim?" Hükümetin göçmenleri ve sığınmacıları kabul etmeme çabalarına rağmen, Avrupa birliği anlaşmalarının tanımladığı kotaların zorlamasıyla, otuz bine yakın sığınmacının ülkeye kabul edilmesi bardağı taşıran damla oldu. Soini'nin sivri dilli blog yazıları da yetmedi ve partisinde istenmeyen adam durumuna düştü. Bunu fırsata çevirmeye çalışan Soini, meclisteki diğer partililer ile birlikte PS'in muhafazakar taraftarlarını yanına çekmeyi hedefleyerek Mavi Reform partisini

kurdu. Belli ki Soini bunu yaparak ırkçılarla anılan partisinin zedelediği imajını düzeltmek ve ana akım tarafından daha kolay kabul edilebilir bir hareket yaratmak peşindeydi. Seçim sonuçlarından da açıkça görülüyor ki evdeki hesap tutmadı ve PS'in oy oranı yakın seviyede kalırken, Mavi Reform %1'e düştü. Bunun gösterdiği bir diğer sonuç ise, yeni liderlik altında çok daha sertleşen ve 2016 yılındaki cinayetle anılan "Finlandiya direniş hareketi" adlı faşist terör örgütünden kendini ayırttırmaya gerek bile duymayan PS'in, toplumun %17.5 gibi ciddi bir kesiminden destek gördüğü.

PS yeni yönelimiyle birlikte dağınık halde duran aşırı sağ örgütleri kendine çekmeyi de hedefliyor. Finlandiya Direniş Hareketi dışında, Odin'in askerleri, "Sınırlar Kapatılsın" gibi daha küçük örgütler buna dahil. Bunu yapmak için partiyle yarı-resmi ilişkide olan "MV-Lehti" ("Bu ne halt"), dergisi kullanılıyor. Bu dergide yeni-Nazi Finlandiya Direniş Örgütünün bildirileri de yer buluyor. Yeni liderliğin göçmenlik karşıtı sert söylemleri popüler olsa da, serbest piyasa ve NATO taraftarı görüşleri tartışma konusu. Öyle gözüküyor ki, yeni-Naziler arasındaki tartışma başlıklarından birisi Rusya-Amerika karşıtlığı. Yeni-ateist, yeni-paganist akımlar serbest piyasacılık ve NATO taraftarlığı yaparken, Hıristiyan gericiileri Rusya'nın "Hristiyan uyanışı" ikliminden etkilenmiş gözüküyor.

Nokia liberalizmi ve çöküşü

Sovyetler birliğinin çöküşü, bunun getirdiği ekonomik ve ideolojik sonuçlar, aşırı sağ akımların yakın tarihindeki ilk dönüm noktası ise, 2008 krizi sonrası ikincisini oluşturur. Finlandiya özelinde, bu tarihin küresel kriz dışında bir anlamı daha var: Nokia'nın düşüşü. Halk arasında Nokia'nın başarısı ve Avrupa Birliği üyeliği, Finlandiya'nın 1991 sonrası krizinden çıkış anı olarak algılanır. Sovyetlerle yürütülen yoğun ticaret ilişkisinin sonlanması sonrası, Nokia'nın dünya çapında parlayan bir marka olarak ortaya çıkması, iletişim teknolojileri temelli yeni bir istihdam ve birikim stratejisi yaratmıştır. Aynı zamanda Fin kökenli ilk çok uluslu şirket olarak Nokia, Finlandiya'nın soğuk savaş sonrası dünyaya uyumunu da temsil etmiştir. Tüm bunlar dahi halkın imgeleminde Nokia'nın neye karşılık geldiğini anlamaya yetmez.

Nokia, Finlandiya'nın bağımsızlığından önce kurulmuş bir şirket, 1865 yılında aynı ismi taşıyan bölgede kurulmuş. Kağıt, plastik, robotik gibi farklı alanlarda iş yapan şirket, 1970 ile birlikte elektronik ve telekomünikasyon sektörlerine girmiş. 1991 sonrası krizden ülkenin geri kalanı gibi etkilenen şirket, mobil iletişim ve cep telefonu sektörüne yoğun yatırım kararı almış. 1992'de Vodafone ile yapılan antlaşma GSM'i (mobil haberleşme için küresel sistem, 2G standardı olarak da bilinir) dünyanın en yaygın kullanılan mobil iletişim standardı haline getirmiş. Tüm bu süreç, gelecekte ülkenin ekonomisinin (GSMH) %4'üne karşılık gelecek şirketin önü-

nü açmış. Eğitim dahi bu süreçten etkilenmiş, daha iyi yazılımcılar, mühendisler ve veri bilimcileri yetiştirmek üzere reformlar yapılmış. Böylece Nokia sadece büyük bir şirket olmanın ötesinde, Finlandiyalılar için bir gurur kaynağı olmuştur. Bu gurur beraberinde bir kimlik de getirmiştir, öyle ki 2008 yılına kadar ülkeye hakim olan anlayışa “Nokia liberalizmi” de denir: Çevrecilik, hayvanseverlik, LGBTQ+ haklarına duyarlılık gibi unsurlarla tarif edilebilecek bir kentli kimliği ve bunlara eşlik eden sosyal izolasyon, eğitim elitizmi, işçi ve köylüyü küçümseme...

Finlandiya ekonomisi 2008 ve 2014’de iki şok yaşadı ve halen 2008 öncesindeki seviyeye ulaşabilmiş değil. Yine aynı dönemde Nokia’nın ekonomideki payı %4’den %0.4’e geriledi. İşçi çıkararak bir süre daha ayakta duran Nokia en sonunda Microsoft’a kiralandı. Bu süreçte iktidarda olan sağ koalisyon hükümetleri, kemer sıkma politikası ile birlikte ekonomide liberalleşme reformlarını ortaya sürdü. Bu süreç, 2011 yılına kadar Avrupalılık kimliğinden gurur duyan Finleri derinden etkiledi, para birliğinde olmayan diğer kuzey ülkelerine göre toparlanmanın çok daha yavaş oluşu ve alışılan refah devleti uygulamalarının hızla kaybedilmesi tepki doğurdu. Artan sığınmacı akımı ve Avrupa Birliğinin her ülkeye kabul etmesi gereken sığınmacı sayısı için kota koyması, tepkinin Avrupa Birliği ile birlikte sığınmacı ve göçmenlere yönelmesine neden oldu.

Sağ koalisyon hükümetleri bu dönemde uluslararası marka değerlerini korumaya çalıştılar. Finlandiya’nın sadece teknoloji alanında değil, sosyal alanda da girişimci bir ülke olduğunu söylediler. Gerçekten de birçok ülkede tartışılan evrensel temel gelir uygulaması için bir pilot çalışma da Finlandiya’da yapıldı. Tam istihdam hedefinden çoktan vazgeçmiş “solcu”ların yeni modası olan bu programın Finlandiya’da da tartışılması ve denemesi sosyal girişimcilik değil de neydi? Tabii perde arkasında gözden kaçan, bu uygulamanın liberal solcuların zannettiği gibi “insanları çalışma zorunluluğundan kurtarıp özgürlükler alanına taşımak” gibi bir amacının olmamasıydı. Tersine, uygulamayı öneren ve pilot çalışmayı yürürlüğe koyan Merkez Parti iktidarı açıkça işsizlik maaşının yerine, çalışmayı daha fazla teşvik edecek bir sistem arayışında olduklarını söylüyordu. Daha da açıkçası, yarı-zamanlı veya esnek sözleşmeli ve düşük ücretli işlerde çalışmayı daha mümkün kılmak için toplumdaki şirketlere, dolaylı olarak, kaynak aktarımı hedefleniyordu.

Kriz reformlarıyla birlikte, işsizlik maaşı uygulaması büyük kısıtlamalara tabi olmuştu, örneğin işsiz durumda olan birisine devlet herhangi bir iş gösterirse bu işin kabul edilmesi şartı getirildi, aksi takdirde maaş kesilmeliydi. İlk bakışta akla uygun gibi gelen bu uygulamada, önerilen işler o kadar düşük ücretli olabiliyor ki, birçok örnekte alınan maaş ulaşım masraflarını bile karşılamayabiliyor; ancak işçi “işsizlik” ücretini alabilmeye devam etmek için çalışmak zorunda bırakılıyor. Yaklaşık kırk bin işçinin bu şekilde “rehabilitasyon işlerinde” çalıştığı belirtiliyor. Başka bir sözleşme esnekleştirme uygulaması ise “deneme süreçleri”. Buna göre

şirketlere belirli bir deneme süresi imkanı veriliyor ve bu sürede işçiler çok düşük ücretle çalıştırılıp, istendiği zaman tazminatsız işten atılabiliyor. Eğer birisi kendisine sunulan deneme süreli iş imkanını reddederse, bundan kaynaklı işsizlik maaşı verilmiyor. Yaklaşık kırk beş bin kişinin bu şekilde düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalıştığı düşünülüyor. Benzer bir uygulama, iş bulma kurumunun düzenlediği iş eğitimleriyle oluyor, bu eğitimlerde işsiz kişiler iş tecrübesi kazanmak amacıyla maaş almadan (“işsizlik” maaşı karşılığında) bir şirkette çalışıyorlar. Bu grupta da yaklaşık yetmiş beş bin kişi var. Meslek yüksek okullarında eğitimin parçası olarak yürütülen geçici işler ve bazı üniversitelerin altı aylık (ücretsiz) staj zorunluluğu da hesaba katıldığında, bugün Finlandiya’da yaklaşık yarım milyon kişinin ücretsiz ya da yaşam sınırının çok altında bir ücretle çalıştığı görülüyor. Bu insanlar ancak, çalışırken aldıkları “işsizlik” maaşları ile ya da ailelerinin yardımıyla geçinebiliyorlar. “Eskiden düşük olan işsizlik maaşı yerine daha iyi bir gelir elde edebilmek için çalışmak isterdik, artık işsizlik maaşını alabilmek için çalışmamız gerekiyor”. Açıkça görüldüğü gibi, çokça övülen evrensel temel gelir uygulaması (denemesi) zaten yürürlükte olan, devletin şirketlere dolaylı kaynak aktarımının basitleştirilmesi ve tek bir program etrafında birleştirilmesinden fazlası değil.

Finlandiya’da aşırı sağ hareketlerin ikinci sıçrayışları böyle bir arka plan üzerinde geliyor. Ne yaşlı ve yorgun sosyalist hareketler, ne de tarihsel ihanetini Tony Blair çizgisinde üçüncü yolculukla sonlandırmış sosyal demokratlar bu öfkeyi yönetebilecek irade ve programa sahip değiller. Ne yazık ki komünistlerin gösteremediği enerji ve inisiyatifi, boş zamanlarında 4chan ve 8chan gibi forumlarda çocuk pornosu paylaşılan alternatif sağ göstermeye aday.

Bir garip faşist enternasyonal

Geçmiş faşist hareketlerin önemli bir özelliği, uluslararası bir ilişki ağı kurması ve buna dayanmış olmasıdır. Bu ağ iktidardaki faşist rejimlerin prestiji, detaylar üzerinden iç çatışma yaşamaya meyilli küçük ve orta ölçekli gruplar üzerinde kurulan ideolojik hegemonya ve çoğu zaman doğrudan finansal yardımlar aracılığıyla kurulmuştur. Bunun kuzey ülkelerindeki en önemli örneği Vidkun Quisling liderliğindeki Ulusal Birlik partisi deneyimidir. Asker kökenli Quisling, siyasi kariyerine 1929 yılında Çiftçiler Partisinde başlayıp, 1933’de Alman faşizmini örnek alan Ulusal Birlik partisini kurarak devam etmiştir. Almanların Norveç’i işgal ettiği dönemde başa geçme şansı bulan Quisling, Nazi politikalarını büyük bir hevesle, bazen emir almadan, uygulamasıyla meşhurdur. Norveçlilere işgalin geçici olduğunu anlatan Quisling, yenilen Nazi ordusunun geri çekilirken uyguladığı yakıp yıkmaya politikasını en azından Norveç özelinde durdurmaya çalışmış, başaramamıştır. Norveç ana akım tarih anlayışında büyük bir hain olarak anılsa da, uluslararası ilişkilere dayanma siyaseti ve irksal olarak saf bir Norveç hayali bugünkü yeni-

faşistlere örnek olmaktadır. Terörist Breivik'in kendisine, ana akım anlayışla dalga geçer şekilde, "ben Quisling'den sonra bu ülkeye gelmiş en korkunç canavarım" demesi de buna işaret ediyor.

Günümüz yeni-faşist hareketinin kuzeydeki temsilcisi ise İsveç kökenli Kuzey Direniş Hareketidir (NRM). 1991 yılında kurulan Beyaz Aryan Hareketi'nin devamı olan örgüt 1997'de İsveç Direniş Örgütü adıyla kurulmuştur. 1990-2000 arasında, şiddete meyilli motosiklet kulüpleri ve çetelerin gençler arasında yaygın olduğu anomi ortamında, genişlemek için kendisine verimli bir alan bulmuştur. Benzeri ırkçı ve aşırı milliyetçi gruplardan farklı olarak, NRM gelişmekte olan internet haberleşme olanaklarından hızlıca yararlanmışır. Bunun yanında, enerjisini iç çatışmalardan ziyade, göçmenlik karşıtlığına yoğunlaştırmıştır. Son olarak, tarihsel faşist sembollere sadık kalmasına ve bunları sıkça kullanmasına rağmen (örn. Ulusal Gençlik Derneği, Svastika benzeri semboller, "Aryan ırkı" kullanımı) bunları "hı-civli" bir şekilde kullandıkları inancını yerleştirebilmiştir. Bu husus basit görünse de, aslında uluslararası yeni-faşist (ya da "alternatif sağ") hareketin gelişimi için kritik önemdedir; çünkü böylece bir yandan "politik doğruculuk"tan şikayet eden koca bir nesli "biz gerçekten Nazi değiliz, herkese Nazi diyen ana akım anlatıyla dalga geçiyoruz" diyerek kendisine çekebilmiş, diğer yandan da faşist literatüre geçiş uyuşturucusu (gateway drug) olabilmıştır. Bu özellik, hareketin uluslararası niteliği sayesinde tüm kuzey ülkelerine ve hatta ABD'ye hızla yayılmışır.

Geldiğimiz noktada, NRM bir sene içinde sayısız toplantı, yürüyüş ve eylem düzenleyen, toplumsal görünürlüğü yüksek bir hareket haline gelmiştir. En son 2019 Nisan ayında Finlandiya'nın büyük şehirlerinden Turku'da bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantının Yeni Zelanda katliamının hemen üstüne getirilen zamanlaması gözden kaçmamalı. Şehir merkezlerinde ilanı verilen, yasal görülen her bir toplantı grubun meşruiyet algısını güçlendirmektedir. Şimdilik bu algı sayısal anlamda karşılık görmemektedir, nitekim İsveç'te Trump sonrası yaşanan aşırı sağ coşkuda kendi başına bir parti kurmaya kalkan hareket ancak 0.03 oy alabilmiştir. Bu nedenle hareket bir süre daha, "kabul edilebilir" (örneğin Finlandiya'da PS, İsveç'te İsveçli Demokratlar) aşırı sağ partilerin gölgesinde siyaset yapmaya devam edecek gibi gözüküyor.

Sonuç

Çok uzun süre, kuzey ülkeleri halkları, siyasetçileri ve hatta uluslararası kamuoyu bu ülkelerin faşizme aşılı olduğuna emindi. Defalarca dünyanın en mutlu insanları olarak tespit edilen halklar, dünyanın en iyi eğitim sistemiyle yetişip, yüksek istihdam ortamında çalışıp, işsiz kalması durumunda da maaş alırken nasıl olur da faşist siyasete yüz verebilirlerdi ki? Hem de 2. dünya savaşı trajedisi, kendi tarihlerindeki faşist hainlerin örneği önlerinde dururken. Kriz sonrasında yaşananlara dünya

genelinde liberaller şaşıradsunlar, komünistler lidersiz ve programsız bırakılmış öfkeli işçi sınıfının küçük burjuvazinin peşine takılabileceğini görmeli ve bunun önlemini almalıdır. Zayıf da olsa bu yönde adımlar atılmaktadır: örneğin Finlandiya Sol Birlik partisi geleneksel sol söyleme dönüş işaretleri vermeye başlamış, sadece kentsel sol-liberal tabana dayanılmayacağını fark ederek, retorliğini büyük kentlerin dışındaki Finlere ve özellikle işçi sınıfına hitap edecek şekilde değiştirme gayreti göstermiştir. Finlandiya'nın sol tarihi düşünüldüğünde çok geride kalan bu çaba, yine de mevcut durumun değişmesi ve sosyalist solun kabuğundan çıkması gerektiğinin itirafı ve gayreti olması açısından değerlidir. Avrupa liberalizmi düşerken “sosyalizmsiz işçi partileri” ile gerçek işçi partileri arasında geçecek mücadele, geleceğin şekillenmesinde anahtar rolü oynayacaktır.